

Боняк В.О.

доктор юридичних, доцент,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ЗА ВИБОРЧИМ
ЗАКОНОДАВСТВОМ 2015 ТА 2020 РР.:
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Місцеве самоврядування є важливою складовою процесу розбудови громадянського суспільства. Відповідно до ч.1 ст. 140 Основного Закону Української держави, місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1]; формуються органи місцевого самоврядування шляхом вільних виборів, що відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування (ч.1. ст. 71 Конституції України). Все це зумовлює необхідність з'ясування поступального розвитку виборчого законодавства щодо формування в Україні органів місцевого самоврядування.

При підготовці тез доповіді автором визначено за мету порівняти порядок формування органів місцевого самоврядування в Україні за виборчим законодавством 2015 та 2020 рр..

Наголосимо, що у період з 2015 р. до 1 січня 2020 року порядок утворення цих органів визначався Законом України «Про місцеві вибори» (далі – Закон) [2], що втратив чинність (крім положень щодо організації та проведення повторних, проміжних, додаткових виборів і заміщення депутатів, обраних у багатомандатному виборчому окрузі, повноваження яких достроково припинені, що діють до наступних чергових або позачергових виборів депутатів місцевих рад) на підставі Виборчого кодексу України, що набув чинності 1 січня 2020 р. (далі – Кодекс), у якому окрема Книга четверта (стст. 192-289) присвячена місцевим виборам [3].

Щодо місцевих виборів, то і Закон України «Про місцеві вибори» (ч. 1 ст. 14), і Виборчий кодекс (ч. 1 ст. 194) однаково визначають:

- види виборів (чергові, позачергові, повторні, проміжні, додаткові або перші);
- дату проведення чергових місцевих виборів (проводяться одночасно на всій території України в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень рад, голів, старост села, селища, обраних на попередніх чергових місце-

вих виборах);

- день їх проведення (призначаються на неділю).

Водночас, Кодекс закономірно містить ряд новацій. Так, зокрема, щодо повторних виборів, то Кодексом визначено значно більше, ніж у Законі, підстав для їх проведення, а саме: (а) визнання проведених виборів в окремому виборчому окрузі недійсними; б) визнання проведених виборів у цілому або в окремому виборчому окрузі такими, що не відбулися; в) визнання особи, обраної депутатом сільської, селищної, міської, районної у місті (міста з кількістю виборців до 90 тисяч осіб), районної ради в багатомандатному окрузі, сільським, селищним, міським головою, старостою села, селища, такою, що відмовилася від мандата чи не набула мандата; г) обрання у багатомандатному окрузі з виборів депутатів сільської, селищної, міської, районної у місті (міста з кількістю виборців до 90 тисяч осіб), районної ради депутатів у кількості, меншій за кількість мандатів у цьому окрузі) [3].

Щодо додаткових виборів, то у Виборчому кодексі України суб'єкт законотворчості доповнює положення Закону у цій частині (п. 6 ст.14), а саме визначає, що:

а) депутати сільських, селищних рад, обрані на додаткових виборах, здійснюють свої повноваження до обрання нового складу ради на наступних чергових місцевих виборах у порядку, встановленому Конституцією України, Кодексом та законами України;

б) протягом останніх шести місяців повноважень депутатів, обраних на попередніх чергових місцевих виборах, додаткові вибори не призначаються та не проводяться (п. 6 ст. 194 Кодексу).

Щодо засад виборчого права, то слід відзначити, що у Кодексі вони визначені більш об'ємно – засади місцевих виборів, визначені у Розділі I «Загальні положення» Закону (загальне, рівне, пряме виборче право, принцип вільності, таємного і особистого голосування (стст.3-8)), доповнені такими принципами, що містяться у Кодексі, як: добровільність, одноразовість голосування на відповідних виборах, чесність виборів (Розділ II Виборчого кодексу України «Основні принципи виборчого права»).

Крім засад виборчого права, у Виборчому кодексі законодавець значно розлогіше розкриває такий принцип виборчого процесу як його публічність і відкритість(ст. 23).

Визначаючи порядок висування кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови, старости у Виборчому кодексі щодо старости уточнено, що це саме староста села, селища.

Також слід вказати й на такі нововведення щодо місцевих виборів, що, на відміну від Закону України «Про місцеві вибори» 2015 р., знайшли своє відображення у Четвертій книзі Кодексу:

- у громадах до 10 000 виборців (у селах, селищах, невеликих містах) вибори депутатів сільської, селищної ради, міської ради відбудуться за багатомандатною мажоритарною виборчою системою (що зменшить вплив полі-

тичних партій);

- вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, міських (міста з кількістю виборців 10 тисяч і більше осіб) рад проводяться за пропорційною виборчою системою з відкритими виборчими списками кандидатів у депутати у багатомандатних виборчих округах від регіональних (республіканських в Автономній Республіці Крим, обласних, міських) організацій політичних партій;

- кандидатам одночасно дозволено балотуватися до різних рад;
- для внутрішньо переміщених осіб законодавець вперше передбачив право змінити свою виборчу адресу та брати участь у місцевих виборах;

- закріплено обов'язковість забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у виборчих списках кандидатів (стст. 219 та 220 Виборчого кодексу України), а у разі недотримання цієї вимоги щодо висування кандидатів на загальнодержавних та місцевих виборах, а також щодо гарантованого мінімуму представництва кожної статі при висуванні кандидатів у депутати на виборах, які проводяться за мажоритарною системою, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 230 Кодексу, територіальна виборча комісія відмовляє в реєстрації всіх кандидатів у депутати, включених до виборчих списків місцевих організацій політичних партій або до переліку кандидатів у депутати в багатомандатних виборчих округах на відповідних місцевих виборах.

Отже, хоча Виборчий кодекс України і не позбавлений ряду недоліків (про це свідчить уже те, що у липні 2020 року до нього було внесено ряд змін щодо порядку організації і проведення місцевих виборів), однак у цілому в ньому вирішено ряд проблем, що не були враховані у попередньому Законі України «Про місцеві вибори».

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.
2. Про місцеві вибори: Закон від 14.07.2015 № 595-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text>
3. Виборчий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>